

Anna Przyborowska-Klimczak

**Rozwój ochrony
dziedzictwa kulturalnego
w prawie międzynarodowym
na przełomie XX i XXI wieku**

WYDAWNICTWO UNIwersYTETU MARIi CURIE-SKOŁODOWSKIEJ

LUBLIN 2011

SPIS TREŚCI

WSTĘP.	9
----------------	---

ROZDZIAŁ I

KSZTAŁTOWANIE SIĘ POJĘCIA „DZIEDZICTWA

KULTURALNEGO” W DOKUMENTACH MIĘDZYNARODOWYCH. . .	13
---	----

1. Uwagi wstępne 13
2. Dzieła sztuki i zabytki jako przedmiot ochrony międzynarodowej . . . 14
3. Pojęcie „dóbr kulturalnych” w dokumentach międzynarodowych . . . 20
4. Pojęcie „dziedzictwa kulturalnego”
w dokumentach międzynarodowych 31
5. Różne rodzaje dziedzictwa kulturalnego
jako przedmiot ochrony międzynarodowej 34
6. Podsumowanie 40

ROZDZIAŁ II

ROZWÓJ MIĘDZYNARODOWEJ OCHRONY DZIEDZICTWA

KULTURALNEGO PODCZAS KONFLIKTÓW ZBROJNYCH	43
---	----

1. Uwagi wstępne 43
2. Początki ochrony obiektów kulturalnych podczas wojny
w świetle prawa międzynarodowego 44
3. Ochrona dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego
w świetle Konwencji haskiej z 1954 roku 49
4. Wzmocnienie ochrony dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego
w świetle Protokołu dodatkowego z 1999 roku do Konwencji haskiej . . 55
5. Międzynarodowa ochrona dziedzictwa kulturalnego
podczas konfliktów zbrojnych na przełomie XX i XXI wieku 65
6. Podsumowanie 71

ROZDZIAŁ III

EWOLUCJA OCHRONY DZIEDZICTWA KULTURALNEGO

W PROCESIE STOSOWANIA KONWENCJI UNESCO Z 1972 ROKU	73
1. Uwagi wstępne	73
2. Przygotowanie i wejście w życie Konwencji	74
3. Zobowiązania państw-stron Konwencji.	76
4. Komitet Dziedzictwa Światowego	79
5. Lista Dziedzictwa Światowego.	84
5.1. Kryteria wpisu na Listę Dziedzictwa Światowego	84
5.2. Procedura wpisu na Listę Dziedzictwa Światowego i skreślenie z Listy.	90
6. Lista Dziedzictwa Światowego w Niebezpieczeństwie.	95
7. Fundusz Dziedzictwa Światowego	98
8. Pomoc międzynarodowa	102
9. Stosunek Zalecenia UNESCO z 1972 roku do Konwencji	104
10. Podsumowanie	108

ROZDZIAŁ IV

MIĘDZYNARODOWA OCHRONA PODWODNEGO

DZIEDZICTWA KULTURALNEGO	109
1. Uwagi wstępne	109
2. Postanowienia dotyczące ochrony podwodnego dziedzictwa kulturalnego w dokumentach UNESCO i Rady Europy przyjętych w drugiej połowie XX wieku	111
3. Ochrona podwodnego dziedzictwa kulturalnego w międzynarodowym prawie morza	114
4. Ochrona podwodnego dziedzictwa kulturalnego w projekcie konwencji opracowanym przez Stowarzyszenie Prawa Międzynarodowego	117
5. Ochrona podwodnego dziedzictwa kulturalnego w Konwencji UNESCO z 2001 roku	121
6. Ochrona podwodnego dziedzictwa kulturalnego w innych porozumieniach międzynarodowych	129
7. Podsumowanie	134

ROZDZIAŁ V

MIĘDZYNARODOWA OCHRONA NIEMATERIALNEGO

DZIEDZICTWA KULTURALNEGO W DOKUMENTACH UNESCO . . . 137

1. Uwagi wstępne 137
2. Początki międzynarodowej ochrony dziedzictwa niematerialnego . . . 138
3. Konwencja w sprawie ochrony
niematerialnego dziedzictwa kulturalnego z 2003 roku 145
 - 3.1. Ogólna charakterystyka postanowień Konwencji 145
 - 3.2. System instytucjonalny Konwencji. 147
 - 3.3. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturalnego
na płaszczyźnie krajowej 151
 - 3.4. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturalnego
na płaszczyźnie międzynarodowej. 153
 - 3.4.1. Reprezentatywna Lista Niematerialnego
Dziedzictwa Kulturalnego 153
 - 3.4.2. Lista Niematerialnego Dziedzictwa Kulturalnego
Wymagającego Natychmiastowej Ochrony 156
 - 3.4.3. Programy, projekty i działania
na rzecz realizacji celów i zasad Konwencji. 158
 - 3.5. Współpraca i pomoc międzynarodowa. 162
 - 3.6. Fundusz Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturalnego . . . 164
4. Podsumowanie 165

ROZDZIAŁ VI

ROZWÓJ OCHRONY DZIEDZICTWA KULTURALNEGO

W ŚWIELE DOKUMENTÓW RADY EUROPY. 167

1. Uwagi wstępne 167
2. Międzynarodowa ochrona dziedzictwa archeologicznego 169
3. Międzynarodowa ochrona dziedzictwa architektonicznego 175
4. Międzynarodowa ochrona dziedzictwa audiowizualnego 182
5. Znaczenie dziedzictwa kulturalnego dla społeczeństwa
jako przesłanka ochrony 185
6. Podsumowanie 187

ZAKOŃCZENIE	189
-----------------------	-----

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

1. Umowy międzynarodowe	191
2. Akty prawa wewnętrznego	195
3. Inne dokumenty międzynarodowe (wybór)	195

LITERATURA

1. Opracowania książkowe	203
2. Artykuły i studia	205
3. Słowniki i encyklopedie	212
4. Artykuły prasowe	213

Potrzeba roztoczenia międzynarodowej ochrony nad miejscami kultu religijnego, pomnikami historii, dziełami sztuki i architektury była początkowo dostrzegana przede wszystkim w związku z niebezpieczeństwem ich zniszczenia i grabieży podczas wojny. Stopniowo uświadamiano sobie jednak, że do bezpowrotnej utraty wielu dóbr kulturalnych dochodzi także w czasie pokoju, a niszczeniu ulega nie tylko dorobek kulturalny poszczególnych państw, ale także obiekty mające szczególną wartość jako dziedzictwo całej ludzkości. W celu zapewnienia dziedzictwu kulturalnemu bardziej skutecznej ochrony przyjęto międzynarodowe uregulowania prawne oraz wprowadzono rozwiązania instytucjonalne i finansowe, które uzupełniają i wzmacniają działania państw. Zmianom ulegał przedmiotowy zakres międzynarodowej ochrony, bowiem oprócz ustanowienia specjalnych środków i metod zachowania określonych rodzajów dziedzictwa kulturalnego, przede wszystkim archeologicznego i architektonicznego, na podstawie konwencji przyjętych w XXI wieku roztoczono ochronę nad dziedzictwem podwodnym, audiowizualnym i niematerialnym.

Wspólnym dążeniem społeczności międzynarodowej jest zatem umożliwienie korzystania w najszerszym zakresie z bogactwa i różnorodności spuścizny kulturalnej oraz nieustannego jej rozwijania, a także przekazania zachowanego i wzbogaconego dziedzictwa przyszłym pokoleniom.